

Ailedeki Madde Bağımlılığının Ergenin Sapmış Davranışlara Yönelmesindeki Etkisi: Lise Son Sınıf Gençliği Örneği

Nilüfer ÖZCAN DEMİR*

Abstract:

Our study aims to identify the effect of the growing use of substance addiction (cigarette, alcohol, drug) in the family, in particular, on the formation of depression, the idea of committing suicide and the deviant behaviors. As a result of the survey study conducted with 726 high school third grade students in Ankara, it has been determined that there are strong and meaningful relations between the substance addiction of the family, sister/brother, parents, close relative of the young person and the breakdown in family, the way the young person is raised, the labelling of the young person by his family, his being subject to violence, his inclination to deviant behaviors, his having depression and consideration of committing suicide.

Key words: Adolescent, substance addiction, deviant behavior

Özet:

Araştırmamız son yıllarda aile içinde giderek artan madde bağımlılığının (sigara, alkol, uyuşturucu) özellikle gençlerde depresyon, intihar düşüncesi ve sapmış davranışların oluşumundaki etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Toplam 726 genç ile yapılan survey çalışmasının neticesinde, gencin, ebeveyninin, kardeşinin ve yakın akrabasının madde bağımlılığı ile ailenin parçalanması, ebeveyninin çocuk bakım tarzı, gencin ebeveyni tarafından etiketlenmesi, şiddete maruz kalması, sapmış davranışlara yönelmesi, depresyon ve intihar düşüncesi taşınması arasında güçlü ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Ergen, madde bağımlılığı, sapmış davranış.

Madde Bağımlılığı

Son yıllarda ruh ve sinir hastalıkları kapsamında tranquilizan ve anti depresyon ilaç kullanımında önemli bir artış kaydedilmektedir. İlaç bağımlılığı, depresyon ve sosyal çözümlene yaratabileceği gibi doz aşımı nedeniyle 'hayati tehlike' de yaratabilir, hatta ölüme bile neden olabilir (Hawton, 1986:44). Bunun yanı sıra alkol ve madde

(*) Yrd.Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bkz: Bu çalışmanın giriş, örneklem ve kaynakça bölümleri "Ergende intihar ve Sapmış Davranış" çalışmasının ilk bölümü olan ve H.Ü.Edebiyat Fakültesi dergisi 2003 aralık sayısında yayınlanan "İntihar Algısı" makalesinde verilmiştir.

kullanımının özellikle ergenlik dönemlerinde intihar oranlarının artışında önemli bir neden olduğu belirtilmektedir. Benzer bir şekilde yapılan pek çok araştırma intihar ile uyuşturucu madde bağımlılığı arasında korelatif bir ilişki olduğunu göstermektedir (From, 1982:19).

Madde bağımlısı olan gençlerde genellikle temel problem alanı olarak aile görülmektedir. Gerek madde bağımlısı gerekse intihar eğilimli gençlerin olduğu ailelerde, katı bir aile atmosferinin olduğu tespit edilmiştir. Aile bireyleri bu çerçevede ergeni, bilinçli ya da bilinçsiz sabit rollere kilitlemektedirler. Gencin bireysel özellikleri ve yönelimleri dikkate alınmaz. Böylelikle özellikle ergenlik döneminin tipik özelliği olan farklı rolleri deneme imkanı gence verilmez. Kuşkusuz bu tür bir yapılanmanın en temel problemi iletişim problemidir. Bireyler şiddet eğilimli ve kavgacıdır. Ailelerde problemlerin çözülebilmesi için diyalog ortamının geliştirilmesi çok fazla bir değer taşımaz. Bu tür ailelerin çocuk bakım tarzının ya ilgisiz ya da baskıcı otoriter tipte olduğu görülmektedir. (Chiles, 1986:40-44).

Madde bağımlısı olanların ya da intiharı düşünenlerin büyük bir çoğunluğunun hayatın zorluklarla dolu olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bu bağlamda madde kullanımı ya da intihar bir kaçıştır. Pek çok araştırma bu tür davranışlara yönelen gençlerin stresli bir aile yaşantısından geçtiklerine işaret etmektedirler. Nitekim yapılan pek çok araştırma bu tür davranışlarda bulunan gençlerin ebeveynlerinin de ya madde bağımlısı oldukları ya da mental sağlık sorunları olduğunu kanıtlamaktadır. Ayrıca bu özellikler çoğu kez ya ailenin huzursuz bir atmosferi olmasına ya da parçalanmasına sebebiyet vermektedir. Bu çerçevede araştırmacılar ailede bir kişi bu düzensizliklerden birini yaşıyorsa diğer aile bireylerinde de benzeri düzensizliklere rastlama olasılığının artacağını ifade etmektedirler. Bu nokta bize sağlık sorununa sahip olmanın her ne kadar kalıtsal olabileceğini hatırlatıyorsa da sosyolojik açıdan söz konusu bireylerin ergen için uygunsuz bir referans grubu oluşturarak başarısız bir sosyalizasyon sürecinden geçmesine neden olacağını da anlatmaktadır. Özetle aile sisteminde yaşanacak olan her hangi bir dezorganizasyonun ergenin sosyal psikolojik kişiliğine ve davranışlarına yansıtacağı ve normal aile ortamına sahip olanlara göre sapmış davranışın oluşmasında çok daha önemli bir risk faktörü oluşturduğu söylenebilir.

1.1.Amaç

Çalışmamız son yıllarda aile bireyleri arasında giderek artan madde bağımlılığı ile (sigara, alkol, uyuşturucu) lise gençliğinde görülen depresyon ve intihar düşüncesi oluşumu arasında bağlantı olup olmadığını araştırmayı amaçlamıştır.

1.2. Hipotezler

1. Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin diğer gençlere göre madde kullanımı riski artar.
2. Yakın akrabası (birinci derecedeki akrabalar) madde bağımlısı olan gençlerin diğer gençlere göre madde bağımlısı olma riski artar.
3. Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin diğer gençlere göre aile ilişkilerinde problemlerin (ailedeki ekonomik sorunlar, aile içi şiddet, parçalanma, etiketleme) yaşanma eğilimi artar.
4. Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin diğer gençlere göre depresyon ve intihar eğilimi artar
5. Gencin ebeveyninin veya kardeşinin madde bağımlısı olması ebeveynin intihar ve intihara teşebbüs etme riskini artırır.
6. Gencin madde bağımlısı olan yakın akrabasının intihar eğilimi de yüksektir.
7. Ebeveyni mental sağlık sorunlu gençlerin diğer gençlere göre madde bağımlısı olma riski artar.
8. Aile bireylerinde mental sağlık sorunu olan gençlerin diğer gençlere göre ebeveynlerinin madde bağımlılığı riski artar.

1.3.Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi;

1.3.1.Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin madde kullanımı

Gencin annesinin sigara bağımlısı olması ile kendisinin sigara bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; sigara bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%58,90) annesinin de sigara bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Sigara bağımlısı olmayan gençlerde bu oranın %32,50'ye düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 36,618 df:1 p<0,05). Bu sonuç annenin çocuğa oluşturduğu model açısından dikkat çekicidir.

Gencin annesinin alkol bağımlısı olması ile kendisinin alkol bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi alkol bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%41,20) kendisinin de alkol bağımlısı olduğu görülürken, annesi alkol bağımlısı olmayan gençlerde bu oranın %14,80'e düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 16,369 df:1 p<0,05). Annenin alkol bağımlısı olması büyük oranda gencin de alkol bağımlısı olmasına yol açtığı söylenebilir.

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile kendisinin uyuşturucu madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin %17,90'lık bir oranla annesinin de uyuşturucu madde kullandığı görülmektedir. Uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde annenin uyuşturucu madde bağımlısı olması oranının sadece %2,20 olduğu tespit edilmiştir. (Chi-square: 22,308 df:1 p<0,05)

Gencin babasının alkol bağımlısı olması ile kendisinin uyuşturucu madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%32,10) babasının alkol bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Oysa bu oran uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %11,50'ye düşmektedir. (Chi-square: 10,390 df:1 p<0,05). Bu sonuçlardan ebeveynleri madde bağımlısı olan gençlerin de madde bağımlısı olduğu görülmektedir. Ebeveynin aile içinde çocuklarına model olması bakımından bu sonuç dikkat çekicidir.

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile kendisinin uyuşturucu madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin yarısının (%50,00) kendisinin de uyuşturucu madde bağımlısı olduğu saptanmıştır. Uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %4,30 olduğu görülmektedir. (Chi-square: 35,028 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile kendisinin sigara bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde kullanan gençlerin çok yüksek bir oranla (%87,50) kendisinin de sigara bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Oysa bu oran sigara kullanmayan gençlerde %12,50'ye düşmektedir. (Chi-square: 14,349 df:1 p<0,05)

1.3.2.Yakın akrabası madde bağımlısı olan gençlerin madde bağımlısı olması

Gencin yakın akrabasının uyuşturucu bağımlısı olması ile kendisinin alkol bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; yakın akrabası uyuşturucu bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%60,00) kendisinin de alkol bağımlısı olduğu görülmektedir. Akrabası uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda bu oran %15,60'a düşmektedir. (Chi-square: 14,167 df:1 p<0,05)

1.3.3. Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin aile ilişkilerinde problemlerin yaşanması

Gencin annesinin uyuşturucu bağımlısı olması ile babasının sıklıkla iş değiştirmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu kullanan gençlerin en yüksek oranla (%23,50) babasının sık iş değiştirdiği tespit edilmiştir. Oysa annesi uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %5,70'e düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 9,194 df:1 p<0,05)

Gencin anne-babasının birlikte yaşamaması ile madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin %34,50'sinin, sigara bağımlısı olan gençlerin de %20,40'ının ebeveyninin birlikte yaşamadığı tespit edilmiştir. Bu oran uyuşturucu bağımlısı olmayan gençlerde %12,70'e, sigara bağımlısı

olmayanlarda da %11,40'a düşmektedir. (Sigara chi-square: 9,046 df: p<0,05, uyuşturucu chi-square:10,956 df:1 p<0,05)

Benzer bir şekilde babası alkol bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%25,90) ebeveyninin birlikte yaşamadığı saptanmıştır. Babası alkol bağımlısı olmayanlarda bu oranın %12,80'e düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 10,411 df:1 p<0,05). Ailenin parçalanmasında ebeveynin madde bağımlısı olması güçlü bir etkidir.

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile ebeveynin kullandığı pekiştirici arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%66,70) ebeveynin kendisine nötr davrandığı görülmektedir. Oysa kardeşi uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oran %5,70'e düşmektedir. (Chi-square: 37,559 df:2 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile ebeveynin çocuk bakım tarzı arasındaki ilişkiye bakıldığında; ebeveyni izin verici-ilgisiz olan gençlerin %8.30'unun, ebeveyni baskıcı-otoriter olanların da %1.80'inin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. Bu oran ebeveyni izin verici- hoşgörülü olanlarda %1.40'a, yetkin-tatlı sert olanlarda %0.30'a düşmektedir. (Chi-square: 12,644 df:3 p<0,05). Bu sonuçlardan ebeveyni izin verici-ilgisiz ve baskıcı-otoriter olan gençlerin kardeşlerinin de daha yüksek oranda uyuşturucu madde bağımlısı oldukları anlaşılmaktadır

Gencin babasının çocuk bakım tarzı ile babasının uyuşturucu madde kullanımı arasındaki ilişkiye bakıldığında; baskıcı-otoriter babaların %10.90'ının, izin verici-hoşgörülü babaların %5.00'ünün, izin verici-ilgisiz babaların %4.20'sinin, yetkin-tatlı sert babaların %2.60'ının uyuşturucu madde kullandığı tespit edilmiştir. (Chi-square:8.336 df 3 p<0.05). Bu verilerden baskıcı-otoriter ve izin verici-ilgisiz babalarda uyuşturucu madde kullanımının daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Gencin annesinin alkol bağımlısı olması ile annenin gence şiddet uygulaması arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesinin şiddetine maruz kalanların en yüksek oranla (%15,50) annesinin alkol bağımlısı olduğu görülmektedir. Şiddete maruz kalmayanlarda bu oranın %4,90'a düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 11,056 df:1 p<0,05)

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile annesinin şiddetine maruz kalması arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu madde kullanan gençlerin en yüksek oranla (%29,40) annesinin şiddetine maruz kaldığı görülürken, annesi uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %7,80'e düştüğü tespit edilmiştir. (Chi-square: 10,144 df:1 p<0,05)

Gencin babasının uyuşturucu madde bağımlısı olması ile babasının şiddet uygulaması arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası uyuşturucu madde kullanan

gençlerin %26,70'lik bir oranla babasının şiddetine maruz kaldığı görülmektedir. Oysa bu oran babası uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde %7,50'ye düşmektedir. (Chi-square: 13,817 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde kullanması ile ebeveyni tarafından kendisine uygulanan şiddet arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde kullanan gençlerin çoğunluğunun (%44,40) ebeveyninin şiddetine maruz kaldığı görülmektedir. Oysa kardeşi uyuşturucu madde kullanmayanlarda bu oranın %7,80'e düştüğü tespit edilmiştir. (Chi-square: 15,572 df:1 p<0,05)

Gencin annesinin alkol bağımlısı olması ile aile bireyleriyle sıklıkla kavga etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi alkol bağımlısı olan gençlerin büyük çoğunluğunun (%70,00) aile bireyleriyle sıklıkla kavga ettiği tespit edilmiştir. Oysa bu oran kavga etmeyen gençlerde %30,00'a düşmektedir. (Chi-square: 9,0218 df:1 p<0,05). Annenin alkol bağımlısı olması gencin aile içi ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile annesi tarafından sevilen istenilen bir çocuk olarak görülmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu madde kullanan gençlerin en yüksek oranla (%29,40) kendisini annesi tarafından sevilen istenilen bir çocuk olarak görmediği saptanmıştır. Oysa bu oran annesi uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde %8,30'a düşmektedir. (Chi-square: 9,151 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde kullanması ile annesi tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görülmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde kullanan gençlerin yarısı (%50,00) annesi tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşünürken, bu oran kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde %8,30'a düşmektedir. (Chi-square: 17,008 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde kullanması ile kendisinin babası tarafından sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görülmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı gençlerin %42,90'lık bir oranla babası tarafından sevilmediğini düşündüğü görülürken, kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde bu oranın %11,00'e düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 7,015 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile aile bireyleri tarafından fazlalık olduğunun hissettirilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%66,70) ebeveyni tarafından fazlalık olarak hissettirildiği saptanmıştır. Oysa bu oran fazlalık olarak hissettirilmeyen gençlerde %33,30'a düşmektedir. (Chi-square: 18,277 df:2 p<0,05)

Gencin annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkiye bakıldığında, uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin

%29,60'ının, sigara bağımlısı olan gençlerin de %14,60'ının, annesi tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşündüğü saptanmıştır. Bu oran uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde %7,20'ye, sigara bağımlısı olmayan gençlerde de %7,00'ye, düşmektedir. (Sigara chi-square: 9,313 df:1 p<0,05, uyuşturucu chi-square: 17,213 df:1 p<0,05)

Gencin babası tarafından sevilmediği ve istenilmediğini düşünmesi ile madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; en yüksek oranlarla, uyuşturucu madde bağımlısı olanların %34,60'ı, sigara bağımlısı olan gençlerin %18,40'ı, alkol bağımlısı olanların da %17,70'i babası tarafından sevilmediğini ve istenilmediğini düşündürmektedir. Oysa bu oranın uyuşturucu bağımlısı olmayan gençlerde %9,40'a, alkol bağımlısı olmayanlarda %8,90'a, sigara bağımlısı olmayanlarda da %8,40'a düştüğü saptanmıştır. (Sigara chi-square: 13,070 df:1 p<0,05, alkol chi-square: 6,797 df:1 p<0,05, uyuşturucu chi-square: 16,835 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin alkol bağımlısı olması ile evden kaçması arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi alkol bağımlısı olan gençlerin yarısının (%50,00) evden kaçtığı görülürken, kardeşi alkol bağımlısı olmayan gençlerde bu oranın %16,20'ye düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 9,645 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile kendisinin evden kaçması arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%66,70) evden kaçtığı tespit edilirken, bu oran kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %16,20'ye düşmektedir. (Chi-square: 16,171 df:1 p<0,05)

1.3.4. Ebeveyni ve kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin depresyon ve intihar eğilimi

Gencin annesinin sigara bağımlısı olması ile depresyon belirtilerinden sıklıkla üzüntülü hissetmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi sigara bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%64,80) kendisini sıklıkla üzüntülü hissettiği görülürken bu oranın kendisini sıklıkla üzüntülü hissetmeyenlerde %35,20'ye düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 7,205 df:1 p<0,05)

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile gelecekle ilgili planlarının olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin en yüksek oranla (%29,40) gelecekle ilgili planlarının olmadığı saptanmıştır. Oysa annesi uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda bu oran %9,10'a düşmektedir. (Chi-square: 7,842 df:1 p<0,05)

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile insanlarla kolay arkadaşlık

kurabilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin %11,80'i her iki cinsiyettekilerle arkadaşlık kurmakta zorlanırken, annesi uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %8,90'a düştüğü tespit edilmiştir. (Chi-square: 23,624 df:3 p<0,05)

Gencin annesinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile annesinin, babasının ve kardeşinin intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi uyuşturucu madde kullanan gençlerin %25,00'lik bir oranla annesinin, %26,70'lik bir oranla babasının, %31,30'luk bir oranla kardeşinin intihara teşebbüs ettiği saptanmıştır. Oysa annesi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerin sadece %3,00'ünün annesinin, %3,10'unun babasının, %3,00'ünün kardeşinin intihara teşebbüs ettiği görülmektedir. (Anne chi-square: 24,801 df:1 p<0,05; baba chi-square: 22,805 df:2 p<0,05; kardeş chi-square: 33,416 df:2 p<0,05)

Gencin babasının uyuşturucu madde bağımlısı olması ile insanlarla kolaylıkla arkadaşlık kurabilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası uyuşturucu madde kullanan gençlerin %46,40'ının her iki cinsiyettekilerle kolay arkadaşlık kurduğu görülürken, babası uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %72,00'ye yükseldiği görülmektedir. (Chi-square: 18,561 df:3 p<0,05) Gençlerin insanlarla kolay arkadaşlık kurmalarını güçleştiren nedenlerden birinin babanın uyuşturucu madde bağımlılığı olduğu görülmektedir.

Gencin babasının uyuşturucu madde bağımlısı olması ile depresyon belirtilerinden sinirli olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%76,70) son günlerde kendisini sinirli hissettiği saptanmıştır. Oysa kendisini sinirli hissetmeyenlerde bu oranın %23,30'a düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 0,750 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile hayatı anlamlı ve yaşamaya değer bulması arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin yüksek bir oranla (%62,50) hayatı anlamlı ve yaşamaya değer bulmazken, bu oran kardeşi uyuşturucu bağımlısı olmayanlarda %23,10'a düşmektedir. (Chi-square: 6,805 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile herhangi bir sorunu için psikiyatrist/ psikoloğa gitmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%66,70) herhangi bir sorunu için psikoloğa gittiği görülürken, kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda bu oran %19,70'e düşmektedir. (Chi-square: 12,095 df:1 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile insanlarla kolaylıkla arkadaşlık kurabilmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin sadece %22,20'si her iki cinsiyettekilerle kolaylıkla arkadaşlık kurduğunu belirtirken, kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde bu oran

%71,60'a yükselmektedir. Kardeşi uyuşturucu bağımlısı olanların %11,10'u her iki cinsiyettekilerle arkadaşlık kuramadığı görülmüştür. Oysa bu oran kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %8,90'a düşmektedir. (Chi-square: 35,595 df:3 p<0,05)

1.3.5.Gencin ebeveyninin veya kardeşinin madde bağımlısı olması ve ebeveynin intihar ve intihara teşebbüs etme riski

Gencin annesinin alkol bağımlısı olması ile babasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası intihara teşebbüs eden gençlerin %25,00'lik bir oranla annesinin alkol bağımlısı olduğu saptanmıştır. (Chi-square: 15,274 df:2 p<0,05)

Gencin babasının uyuşturucu madde bağımlısı olması ile babasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası uyuşturucu kullanan gençlerin %19,20'lik bir oranla babasının intihara teşebbüs ettiği görülürken, babası uyuşturucu madde kullanmayan gençlerde bu oranın %2,90'a düştüğü saptanmıştır. (Chi-square: 29,685 df:2 p<0,05). Babanın uyuşturucu madde bağımlısı olması babanın intihara teşebbüs etme riskini artırmaktadır.

Gencin kardeşinin alkol bağımlısı olması ile annesi ve babasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; annesi intihar eden gençlerin %28,60'lık bir oranla ve babası intihara teşebbüs eden gençlerin de %20,00'lik bir oranla kardeşinin alkol bağımlısı olduğu tespit edilmiştir. (Anne chi-square: 26,500 df:2 p<0,05; baba chi-square: 33,638 df:2 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile annesinin intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin annesinin %52,50'si intihara teşebbüs ettiği, %12,50'sinin de intihar ettiği saptanmıştır. Oysa kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerin annesinin intihara teşebbüs etme oranı %3,50'ye, intihar etme oranı da %1,10'a düşmektedir. (Chi-square: 10,020 df:2 p<0,05)

Gencin kardeşinin uyuşturucu madde bağımlısı olması ile babasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin çoğunluğunun (%37,50) babasının intihara teşebbüs ettiği saptanmıştır. Oysa bu oranın kardeşi uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %3,20'ye düştüğü görülmektedir. (Chi-square: 25,932 df:2 p<0,05)

1.3.6.Gencin yakın akrabasının madde bağımlısı ve intihar eğilimli olması

Gencin yakın akrabasının uyuşturucu madde bağımlısı olması ile yakın akrabasının intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; yakın akrabası uyuşturucu bağımlısı olan gençlerin yüksek bir oranla (%30,00) yakın akrabasının intihara teşebbüs

ettiği görülürken bu oran yakın akrabası uyuşturucu madde bağımlısı olmayanlarda %4,80'e düşmektedir. (Chi-square: 13,221 df:2 p<0,05)

Gencin yakın akrabasının alkol bağımlısı olması ile yakın akrabasının intihar ya da intihara teşebbüs etmesi arasındaki ilişkiye bakıldığında; yakın akrabası intihara teşebbüs eden gençlerin %20,00'lik bir oranla ailesinde alkol bağımlısı olan yakın akrabasının bulunduğu görülmektedir. Bu oran yakın akrabası intihar edenlerde %8,80'e düşmektedir. (Chi-square: 9,700 df:2 p<0,05)

1.3.7.Ebeveyni mental sağlık sorunlu gençlerin madde bağımlısı olması

Gencin ailesi içinde depresyon/ruhsal bozukluğu olan bireylerin bulunması ile madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; ailesinde ruhsal bozukluğa sahip bireyler olan gençlerin %40,40'ı sigara bağımlısı, %18,70'i de uyuşturucu madde bağımlısıdır. Oysa bu oran ailesinde ruhsal bozukluğu olmayan gençlerde sigara bağımlısı olmanın %25,60'a, uyuşturucu madde bağımlısı olmanın da %2,30'a düştüğü görülmektedir. (Sigara chi-square: 9,860 df:1 p<0,05; uyuşturucu chi-square:44,974 df:1 p<0,05)

1.3.8.Aile bireylerinde mental sağlık sorunu olan gençlerin ebeveynlerinin madde bağımlılığı

Gencin ailesinde depresyon/ruhsal bozukluğu olan bireylerin bulunması ile annesinin madde bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; ailesinde depresyon/ruhsal bozukluğu olan gençlerin %52,20'lik bir oranla annesinin sigara bağımlısı olduğu görülürken, %47,80'inin sigara bağımlısı olmadığı saptanmıştır. Annesi alkol bağımlısı olan gençlerin %35,00'inde de ailesinde ruhsal bozukluğa sahip bireylerin bulunduğu görülürken, bu oran annesi alkol bağımlısı olmayan gençlerde %16,20'ye düşmektedir. (Sigara bağımlısı anne chi-square: 9,821 df:1 p<0,05; alkol bağımlısı anne chi-square: 9,330 df:1 p<0,05)

Benzer bir şekilde annesi uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin %41,20'sinin ailesinde ruhsal bozukluğu olan birey bulunduğu görülürken, annesi uyuşturucu madde bağımlısı olmayan gençlerde bu oranın %16,60'a düştüğü tespit edilmiştir. (Chi-square: 7,024 df:1 p<0,05)

Gencin ailesinde depresyon/ruhsal bozukluğu olan bireylerin bulunması ile babasının alkol bağımlısı olması arasındaki ilişkiye bakıldığında; babası alkol bağımlısı olan gençlerin %31,30'luk bir oranla, alkol bağımlısı olmayanların da sadece %15,30'luk bir oranla ailesinde ruhsal bozukluğu olan bireylerin bulunduğu saptanmıştır. (Chi-square: 13,056 df:1 p<0,05). Aile içinde depresyon bozukluğuna sahip bireylerin bulunması aile bireylerinin madde bağımlısı olma riskini artırmaktadır.

Sonuç

Gençlerin madde bağımlılığında sorunlu aile atmosferinin önemli bir yeri vardır. Bu tür aileler, aile içi iletişimden yoksun, aile içi çatışmaların yoğun olarak yaşandığı, ilgisiz, baskıcı-otoriter çocuk bakım tarzının kullanıldığı ve parçalanmış aile özelliği taşıyan bir görünüm arz ederler. Çalışma sonuçlarımız literatür bulguları ile paralellik göstermektedir. Buna göre, ebeveyni madde bağımlısı olan gençlerin baskıcı-otoriter çocuk bakım tarzı ile yetiştirildikleri, gencin üzerinde bu atmosferin olumsuz etkiler yarattığı; özellikle ebeveyni uyuşturucu madde bağımlısı olan gençlerin kendini sevilen ve istenilen bir çocuk olarak görmediği, şiddete maruz kaldığı, ailenin çözülerek parçalandığı saptanmıştır. Bunun yanı sıra bu tür ailelerde madde bağımlılığına mental sağlık sorunlarının eşlik ettiği tespit edilmiştir. Aile içinde depresyon bozukluğuna sahip bireylerin bulunması, aile bireylerinin de madde bağımlısı olma riskini artırmaktadır. Bu bağlamda ebeveynin madde bağımlısı olması ebeveynin intihar düşüncesi içinde olmasına da neden olmaktadır. Çalışmamızın dikkat çekici sonuçlarından birine göre, gencin kardeşinin madde bağımlısı olmasının ebeveyninin intihar ya da intihara teşebbüsünü tetiklediği saptanmıştır. Ayrıca kardeşin madde bağımlısı olmasının genci de olumsuz etkilediği görülmektedir. Kardeşi madde bağımlısı olan gençlerin aile içinde kendilerinin sevilmediğini ve istenilmediğini düşündüğü, fazlalık olarak hissettikleri, hayatı anlamlı ve yaşamaya değer bulmadıkları saptanmıştır. Bu durum büyük olasılıkla ebeveynin madde bağımlısı olan gence ister istemez daha fazla ilgi göstermesi ve bu nedenle gencin kendisini yalnız hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Kısacası ailedeki madde bağımlılığı ve ona eşlik eden sorunlar gençlerde sapmış davranışa yönelme riskini artırmaktadır ve ailede madde bağımlısı bireylerle birlikte yaşaması gencin depresyon belirtileri göstermesine de neden olmaktadır. Gençlerin bu durumda çoğunlukla sinirli oldukları, insanlarla kolaylıkla arkadaşlık kuramadıkları, sakinleştirici ilaç kullandıkları ve hayatı anlamlı ve yaşamaya değer bulmadıkları görülmektedir. Bu sonuçlar onların intihar düşüncesi içinde olmalarının da bir başka göstergesi olarak görülmektedir.

Ayrıca ebeveynin oluşturduğu rol modeli açısından konuya bakıldığında da ebeveynin ve kardeşin madde bağımlısı olması genç için negatif rol modellerini teşkil etmektedir. Çalışmamızın sonuçlarından bu rol modeli çerçevesinde ebeveynin madde bağımlısı olmasının gencinde madde bağımlısı olmasında tetikleyici bir faktör olduğu anlaşılmaktadır.